

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวจำเลย ในชั้นพิจารณาคดีของศาล

ในบทนี้จะศึกษาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวจำเลยในชั้นพิจารณาคดีของศาลตามกฎหมายไทย ซึ่งจะเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เช่น กฎหมายมลรัฐจอร์เจีย ประเทศสหรัฐอเมริกา และกฎหมายอังกฤษว่าต่างประเทศนั้นมีการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในชั้นตอนก่อนมีคำพิพากษาอย่างไร เพื่อจะนำมาปรับใช้ในชั้นตอนการปล่อยชั่วคราวตามกฎหมายไทยได้อย่างเหมาะสมต่อไป

หลักการที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรม คือต้องมีตัวจำเลยเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ และมีข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ซึ่งก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ดังนั้น แม้จะมีการกล่าวหาบุคคลหนึ่งบุคคลใดว่ากระทำผิดอาญาโดยหลักการแล้วไม่ควรควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นให้ต้องกระทำเช่นนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันในการมีตัวจำเลยและเพื่อป้องกันมิให้จำเลยไปกระทำความผิดหรือขัดขวางการดำเนินคดีโดยไปยุ่งเกี่ยวหรือทำลายพยานหลักฐานโดยมิชอบ

เมื่อบุคคลต้องถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐแล้ว จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของจำเลยให้ได้รับอิสรภาพชั่วคราว จึงได้มีบทบัญญัติเรื่อง “การปล่อยชั่วคราว” หรือการประกันตัวจำเลยในระหว่างพิจารณาคดีขึ้น เพื่อไม่ให้จำเลยนั้นต้องถูกคุมขังโดยไม่จำเป็นและเพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสแสวงหาพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้อย่างเต็มที่

การปล่อยชั่วคราวจำเลยตามกฎหมายไทยมี 3 รูปแบบ คือ 1.การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน 2. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และ 3.การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน โดยในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปี ขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ โดยก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันนั้นและต้องมีข้อความว่าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกันจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล เมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้และในคดีอื่นจะปล่อย

ชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ หากจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย ก่อนที่จะปล่อยไป ให้จำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก ในปัจจุบันประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวยังคงเกิดขึ้นหลายประการดังเช่น การขอปล่อยชั่วคราว กล่าวคือ คนที่มีฐานะทางการเงินที่ดีหรือคนรวยย่อมสามารถที่จะขอปล่อยชั่วคราวได้ทันทีเนื่องจากมีทรัพย์สินหรือสามารถหาบุคคลที่น่าเชื่อถือมาเป็นหลักประกันให้แก่ตนได้ แต่คนที่มีฐานะทางการเงินที่ไม่ดีหรือคนจนหรือประชาชนทั่วไป การจะขอปล่อยชั่วคราวได้ทันทีเป็นเรื่องที่อาจไม่สามารถกระทำได้ในทันที รวมถึงการหาหลักทรัพย์หรือบุคคลที่น่าเชื่อถือมาเป็นหลักประกัน หากการพิจารณาว่าจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ จะพิจารณาจากการที่ว่าจำเลยจะหลบหนีหรือไม่ และจะมีภัยอันตรายเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวหรือไม่ อันเป็นข้อพิจารณาในลำดับต้นและมีน้ำหนักมากกว่าเหตุตามกฎหมายข้ออื่น การส่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวก็จะเป็นไปด้วยความยุติธรรมและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น และไม่ว่าจำเลยจะเป็นคนยากจนหรือร่ำรวยก็จะมีโอกาสได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวที่เท่าเทียมกันหรือใกล้เคียงกันมากที่สุด

4.1 ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาล

การปล่อยชั่วคราวกฎหมายกำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาล ศาลก็คือผู้พิพากษาซึ่งเป็นบุคคล ดังนั้นดุลพินิจของแต่ละบุคคลย่อมไม่เหมือนกัน แตกต่างกันตามเหตุและปัจจัยพื้นฐานของแต่ละคน คำว่า “ดุลพินิจ” หมายถึง การวินิจฉัยที่เห็นสมควร¹ บทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไว้อย่างกว้าง โดยให้ใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจภายในขอบเขตของกฎหมายตามแต่ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่ปรากฏเฉพาะเรื่อง แต่การใช้ดุลพินิจนั้นหากใช้ตามอำเภอใจ ปราศจากเหตุผลไม่มีการควบคุมตรวจสอบก็อาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นได้ ดังนั้นจึงต้องมีการจำกัดขอบเขตของการใช้ดุลพินิจและต้องสามารถควบคุมและตรวจสอบได้

อย่างไรก็ตาม การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ได้หรือไม่ นั้น ก็ยังต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 ถึง มาตรา 113 อันเป็นกฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจที่ศาลจะพิจารณาส่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว การวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ตามมาตรา 108 (1)-(7) ประกอบคือ

- “(1) ความหนักเบาแห่งข้อหา
- (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร

¹ ความหมายตามพจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

- (4) เชื้อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- (5) จำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
- (6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่
- (7) ในกรณีที่จำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณีศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่นั้นเพื่อประกอบการพิจารณาส่งคำร้องด้วยก็ได้”

ศาลต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งโดยหลักแล้วหากไม่มีความจำเป็นต้องเอาตัวบุคคลไว้ก็ควรปล่อยตัวไป เว้นแต่จะมีเหตุที่ต้องควบคุมตัวไว้และหากไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผลตามกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติศาลมักเรียกประกันหรือหลักประกันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผิดหลักกฎหมายในเรื่องการปล่อยชั่วคราว เพราะโดยหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย เป็นการให้โอกาสแก่จำเลยในการแสวงหาพยานหลักฐานมาต่อสู้คดีพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ดังนั้นจำเลยจึงต้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว และต้องมีเสรีภาพอยู่นกว่าศาลจะพิจารณาและพิพากษาให้จำคุก

ในการศึกษาจากบทบัญญัติการปล่อยชั่วคราวนั้น การอนุญาตให้ประกันส่วนใหญ่จะมีการเรียกประกันหรือหลักประกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับรองว่าเมื่อได้มอบหลักประกันดังกล่าวไว้กับรัฐแล้วหากจำเลยนั้นไม่มาปรากฏตัวต่อศาลในวันนัด ก็จะต้องถูกริบทรัพย์นั้นไป เพราะศาลเองก็ไม่อาจทราบได้ว่าจำเลยจะหลบหนีไปหรือไม่ จึงต้องมีการกำหนดตัวเงินไว้เป็นหลักประกัน การกำหนดตัวเงินซึ่งมีคุณค่าทางเศรษฐกิจไว้เป็นเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวนั้นเป็นการก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม เพราะในสังคมย่อมมีทั้งคนที่ฐานะทางเศรษฐกิจดีหรือคนรวยและคนที่ฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีหรือคนจน หากคนจนถูกดำเนินคดีและการปล่อยชั่วคราวต้องใช้หลักประกัน ก็จะทำให้โอกาสที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวนั้นยากขึ้น การปล่อยชั่วคราวเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างการยอมให้ยึดเงินหรือทรัพย์สินไว้ชั่วคราวเพื่อแลกกับอิสรภาพ (forfeiting money for freedom) ทำให้คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีไม่มีทางได้รับอิสรภาพซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรม (unjust practices) จำเลยที่อยู่ในข่ายที่จะได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แต่ตนเองไม่สามารถหาหลักทรัพย์มาเป็นหลักประกันได้ จะรู้สึกทันทิ่มว่าเขาถูกขังก็ด้วยเหตุผลเพียงว่าเขาเป็นคนยากจน

การปล่อยตัวชั่วคราวโดยการเรียกหลักประกันนั้น กฎหมายบัญญัติว่าจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีมิได้ ในทางปฏิบัติเกิดปัญหาจากการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากไม่มีการนำบทบัญญัติของกฎหมายและแนวทางปฏิบัติมาใช้ให้เกิดผลในการสร้างความเสมอภาคอย่างแท้จริง เห็นได้จากการที่

ศาลแต่ละศาลมีการกำหนดบัญชีราคาหลักทรัพย์หรือบัญชีราคาหลักประกันเบื้องต้นที่จะใช้ในการประกันตัวจำเลยในความผิดฐานต่างๆไว้ เพื่อให้เป็นแนวทางปฏิบัติของผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราว ทั้งนี้การกำหนดวงเงินประกันที่ตายตัวสำหรับการกระทำความผิดโดยไม่ดูรายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์แห่งคดีและฐานะของจำเลย รวมถึงโอกาสที่จำเลยจะหลบหนี ย่อมมีผลทำให้ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ได้รับสิทธิในการปล่อยชั่วคราวไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น ในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดวงเงินประกัน หากมิได้กำหนดมาตรฐานไว้ อาจเกิดปัญหาการใช้ดุลพินิจที่ถกเถียงกันและไม่เป็นธรรมแก่จำเลยทุกฐานะ

ดังนั้น หากมีการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับจำเลยในการปล่อยชั่วคราว โดยผู้มีอำนาจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ได้นั้นก็คือศาล ซึ่งต้องใช้ดุลพินิจในการพิจารณาเช่นกัน ดังนั้น หน่วยงานศาลจึงควรกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการในการพิจารณาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้ศาลทุกศาลปฏิบัติไปในทางเดียวกัน ไม่สร้างภาระให้เกิดกับจำเลยมากเกินไป

4.2 ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

เจตนารมณ์แห่งกฎหมายการปล่อยชั่วคราวถือหลักว่า จำเลยทุกคนพึงได้รับการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ หากจำเลยไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวก็เท่ากับว่าจำเลยต้องถูกคุมขังทั้งๆที่ยังไม่มีคำพิพากษาว่าเขากระทำความผิด ดังนั้นจำเลยก็ควรจะมีสิทธิได้รับการปฏิบัติอย่างผู้บริสุทธิ์ โดยมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้บัญญัติเรื่องการปล่อยชั่วคราวไว้โดยให้จำเลยมาปรากฏตัวต่อศาลตามที่กำหนดไว้ในสัญญาประกันหรือตามกำหนดนัด หรือหมายเรียก หากในภายหลังศาลพิพากษาพิจารณาแล้วว่าจำเลยกระทำความผิดจริงก็ต้องมีตัวจำเลยในการบังคับโทษ จึงเกิดมาตรการบังคับให้ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ก่อนที่ศาลจะปล่อยชั่วคราวจำเลยไป

การที่กฎหมายกำหนดหลักประกันที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจเป็นเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวโดยไม่คำนึงถึงหลักกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐควบคุมตัวบุคคลได้เฉพาะกรณีมีเหตุจำเป็นเท่านั้น เป็นการก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ย่อมไม่ได้รับการปล่อยตัวเพียงเพราะการไม่สามารถหาหลักประกันมาได้ กฎหมายไทยควรมีการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยใช้หลักประกันอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงินหรือสินทรัพย์ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ

เท่านั้น เช่นการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนประกันหรือหลักประกันได้ ทั้งนี้เพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมกับประเภทคดีและจำเลยแต่ละรายไปเพื่อลดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวและเป็นการเพิ่มโอกาสให้จำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีให้มีโอกาสได้รับการปล่อยตัวเพิ่มมากขึ้น

จากสถิติของกองทุนยุติธรรม รายงานผลการช่วยเหลือสนับสนุนเงินกองทุนยุติธรรมและการช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ประจำปีงบประมาณ 2559 (ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2559)² พบว่า มีผู้ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือค่าประกันตัว เป็นเงินสูงถึง 71,336,000 บาท

ดังนั้นการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวจำเลยโดยการอนุญาตให้จำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีสามารถยื่นคำร้องขอให้ใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์แทนการหาประกันหรือหลักประกันมาให้ศาลเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของจำเลยที่ไม่สามารถหาหลักประกันมาได้

กรณีอาจเกิดคำถามขึ้นว่าคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีที่สามารถหาประกันหรือหลักประกันมาได้ แต่อยากใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์แทนการหาประกันหรือหลักประกันจะสามารถใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ได้หรือไม่ หากไม่อนุญาตให้ใช้อาจเกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน สำหรับประเด็นนี้ ตามมาตรา 108 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งแก้ไขใหม่บัญญัติว่า“ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ผู้นั้นยินยอม จะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น” ซึ่งกฎหมายยังมีได้ระบุชัดเจนว่าจำเลยประเภทใดที่สามารถใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์แทนหลักประกันได้ ดังนั้นจำเลยประเภทที่ได้ มีฐานะทางเศรษฐกิจดีหรือไม่ดีก็ได้ หากไม่สามารถหาหลักประกันได้และที่สำคัญคือต้องยินยอมก็สามารถขอใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ได้

4.3 ปัญหาการหลบหนีในระหว่างการปล่อยชั่วคราวจำเลยในคดีอาญา

ในปัจจุบันเกิดปัญหาการหลบหนีประกันเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลของงานสถิติ ส่วนงานวิชาการและแผนงาน โครงการ สำนักอำนวยการประจำศาลอาญา พบว่าในปี พ.ศ. 2558 ศาลมีคำสั่งให้

² เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม ครั้งที่ 1/2559 วันจันทร์ที่ 25 เมษายน 2559 ณ ห้องประชุมสุพรรณิการ์ ชั้น 3 โรงแรม ที.เค. พาเลซ กรุงเทพมหานคร.

ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา/จำเลย จำนวน 7,944 ราย และมีผู้ต้องหา/จำเลยที่หลบหนีหลังได้รับการปล่อยชั่วคราว จำนวน 248 ราย³

หากศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว ศาลก็ไม่มีหน่วยงานหรือระบบใดมาตรวจสอบการหลบหนีของจำเลย ซึ่งกว่าที่ศาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะรู้ว่าจำเลยหลบหนีไปแล้ว ก็เมื่อถึงวันนัด ซึ่งเป็นการยากที่จะติดตามจับกุมตัวจำเลยมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ศาลก็ต้องดำเนินการริบเงินประกันหรือหลักประกัน ซึ่งไม่ใช่เจตนารมณ์ของกฎหมาย เพราะรัฐไม่ได้ต้องการทรัพย์สิน แต่ต้องการตัวจำเลยเข้ามาในกระบวนการยุติธรรม

ตามมาตรา 108 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งแก้ไขใหม่บัญญัติเรื่องการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ โดยเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น อันเป็นการป้องกันการหลบหนีได้อีกทางหนึ่ง

4.4 ปัญหาการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวตามกฎหมายไทย โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

จากการศึกษาการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในขั้นตอนก่อนมีคำพิพากษาศาลของมลรัฐจอร์เจีย ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ โดยในประเทศไทยนั้นก็ได้มีการเริ่มนำมาใช้บางขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมแล้ว โดยหน่วยงานแรกในกระบวนการยุติธรรมของไทยที่นำมาใช้คือ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมหน่วยงานแรกที่ได้นำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิดในประเทศไทย โดยกรมคุมประพฤติได้ดำเนิน โครงการนำร่อง การนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับเด็กและเยาวชนในระบบงานคุมประพฤติ ปีงบประมาณ 2556 โดยแนวคิดของกรมคุมประพฤติเริ่มมาจากปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ผู้คุมดูแลไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะผู้ต้องขังคดียาเสพติด ไปสร้างเครือข่ายอยู่ในคุก และไม่ใช่ประเทศไทยเท่านั้นที่ประสบปัญหา ซึ่งปัจจุบันเรือนจำประสบปัญหามีจำนวนผู้ต้องขังเกินกว่าหลักสากลมากถึง 4 เท่า และในต่างประเทศก็ประสบกับปัญหาผู้ต้องขังล้นคุกเช่นกัน จากข้อมูลพบว่าการแก้ไขปัญหาดังกล่าวหลายประเทศ อาทิ อังกฤษ แคนาดา รวมถึงในภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ สิงคโปร์

³ สถิติคดีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวและผู้ต้องหา/จำเลยที่หลบหนีหลังปล่อยชั่วคราว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-พ.ศ. 2558 (สัญญาชาติไทย) งานสถิติ ส่วนงานวิชาการและแผนงาน โครงการ สำนักอำนวยการประจำศาลอาญา

เกาหลีใต้ได้นำเครื่องมือที่เรียกว่า EM หรือ “Electronic Monitoring” มาใช้แทนการคุมขังในเรือนจำแล้ว

คุณสมบัติของเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ จะมีอุปกรณ์ส่งสัญญาณแฝงไว้ มีความทนทานสูง และกันน้ำได้ มีระบบการแจ้งเตือนเมื่อออกนอกพื้นที่หรือเข้าพื้นที่ที่กำหนด หากมีการทำลายอุปกรณ์ การตัดขาด หรือตกกระแทกอย่างรุนแรง จะแจ้งเตือนไปยังเจ้าหน้าที่ส่งข้อมูลแบบเรียลไทม์ไปยังศูนย์ควบคุม เพื่อให้เจ้าหน้าที่รับทราบเหตุการณ์ได้อย่างทันท่วงที ติดตามสัญญาณด้วยระบบจีพีอาร์เอสและระบบดาวเทียม ค้นหาที่อยู่ได้ทุกที่ตลอดเวลาเชื่อมต่อกับคอมพิวเตอร์และสมาร์ทโฟนได้ บางรุ่นสามารถใส่ซิมการ์ดโทร.เข้าและรับสายได้ โดยจะมีราคาตั้งแต่ 10,000 - 25,000 บาท ซึ่งทางเลือกนี้จะเป็นอีกก้าวหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมไทยในการนำเครื่องมือไฮเทคมาใช้คุมประพฤติผู้ต้องขังและสามารถเริ่มทดลองนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิดในระบบงานคุมประพฤติได้ ตั้งแต่วันที่ 13 มีนาคม 2557 เป็นต้นมา โดยขยายกลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมผู้รับบริการทุกประเภทของกรมคุมประพฤติ และจะสิ้นสุดระยะเวลาโครงการในวันที่ 26 มีนาคม 2557 ซึ่งปรากฏว่าผลการดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ในการติดตามดูแลผู้กระทำความผิดในชุมชนด้วยดี โดยยังไม่ปรากฏว่ามีผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนเงื่อนไข การคุมประพฤติโดยเจตนาแต่อย่างใด ประกอบกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสั่งใช้บริการของกรมคุมประพฤติ อาทิ ศาลยุติธรรม คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษจำคุก และคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดฯ ได้มีคำสั่งให้ใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์กับผู้กระทำความผิดอย่างต่อเนื่อง โดยตระหนักถึงประโยชน์ของการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน ในการรักษาความปลอดภัยให้แก่สังคมและประโยชน์ในการติดตามแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด⁴

ผู้ศึกษาเห็นด้วยกับหลักการ เหตุผลและความจำเป็นในการบัญญัติกฎหมายมาตรา 108 วรรคสาม เพราะหากมีการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวในคดีที่เข้าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ก็จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีที่ตกเป็นจำเลย อันเป็นการให้มีโอกาสได้รับการปล่อยตัวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะแก้ปัญหาของความไม่เท่าเทียมกันในสังคมได้ เพราะไม่ว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีหรือผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ก็มีโอกาสดังกล่าวได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวได้ทั้งนั้น ทั้งนี้ยังเป็นการป้องกันไม่ให้จำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหลบหนีไปได้อีกทางหนึ่งด้วย

⁴ รายงานการประชุมทางวิชาการ. (2556). การนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) มาใช้กับผู้กระทำความผิดในประเทศไทย. หน้า 1-5.

4.5 แนวทางการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวจำเลย

สำหรับประเทศไทย การนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับจำเลยนั้นได้มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2558 ในส่วนที่เกี่ยวกับการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราว โดยมีสาระสำคัญดังนี้ ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวนั้นยินยอม ศาลจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น และมีข้อยกเว้นสำหรับกรณี que ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวนั้นมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ผู้นั้นยินยอม ศาลจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น และหลักการที่สำคัญอีกประการก็ยังคงมีอยู่คือ “จะเรียกเงินประกันคุ้มกันได้”

อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายประกาศใช้แล้ว แต่ยังไม่เห็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติที่แน่ชัด อาจส่งผลกระทบต่อทางปฏิบัติได้ ผู้ศึกษาเห็นว่า หากมีการนำหลักเกณฑ์ในการควบคุมจำเลยโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ของกฎหมายมลรัฐจอร์เจีย ประเทศสหรัฐอเมริกา มาปรับใช้น่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับประเทศไทยมากกว่า โดยศาลอาจกำหนดหลักเกณฑ์ในการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมจำเลยในชั้นก่อนมีคำพิพากษาดังนี้

1. ผู้มีอำนาจในการสั่งอนุญาตให้ใช้การควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์จำเลยคือ ศาลที่มีเขตอำนาจในการตัดสินใจ โดยใช้ดุลพินิจที่เหมาะสมแก่จำเลยแต่ละรายไป
2. จำเลยที่จะขอใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ได้ต้องเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีหรือเป็นผู้ที่ไม่สามารถหาหลักประกันมาให้เพียงพอ
3. ก่อนที่จะอนุญาตให้จำเลยใช้ควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ศาลต้องไต่สวนก่อนพิจารณาตามฐานความผิด อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของจำเลยแต่ละรายเป็นกรณีไป หรือกรณีที่ศาลเห็นสมควรจะไต่สวนหรือไม่ก็ได้ เพราะหากกำหนดให้มีการไต่สวนทุกคดีที่ขอใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ย่อมกระทบต่อการทำงานของศาล
4. จำเลยที่มีสิทธิใช้การควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต้องเป็นผู้ที่มีความเหมาะสม กล่าวคือ จำเลยต้องไม่มีความเสี่ยงที่จะหลบหนีจากเขตอำนาจศาลหรือจะไปปรากฏตัวต่อศาลเมื่อศาลต้องการ ไม่คุกคามหรือเป็นอันตรายต่อบุคคลใดๆและทรัพย์สินใดๆในชุมชน ไม่มีความเสี่ยงที่จะกระทำความผิดร้ายแรงในระหว่างพิจารณา ไม่มีความเสี่ยงที่จะทำการข่มขู่พยานหรือทำการขัดขวาง

ใดๆต่อการจัดการความยุติธรรม ซึ่งมีความใกล้เคียงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 และ มาตรา 108/1 ของประเทศไทย

5. ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ควบคู่กับการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

(1) ระยะเวลาคุมขังที่บ้าน

(2) การปฏิบัติตามเงื่อนไขของผู้จัดหาโปรแกรมการควบคุม โดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ก่อนมีคำพิพากษา

(3) การปฏิบัติตามคำสั่งศาลหรือเงื่อนไขการวางหลักประกัน เช่น การไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้เสียหาย หรือเข้าไปในเขตที่กำหนด

(4) คำสั่งโดยตรงให้จำเลยอุปการะและจัดหาค่าอุปการะเลี้ยงดูแก่ผู้อยู่ในอุปการะของตน อย่างเต็มความสามารถ

(5) การจำกัดและควบคุมการใช้เครื่องคัมแอลกอซอล

(6) การห้ามออกจากบ้านในเวลาที่กำหนด

(7) การจำกัดการทำงานและการจ้างงาน

(8) คำสั่งโดยตรงที่ผู้ต้องหาต้องได้รับการตรวจการหายใจ เลือด ปัสสาวะในเวลาใดเวลาหนึ่ง

(9) การจำกัดในการเดินทาง

(10) คำสั่งโดยตรงที่เกี่ยวกับอุปกรณ์ของโปรแกรมการควบคุม โดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ก่อนมีคำพิพากษาจะต้องถูกเก็บรักษาในสภาพการใช้งานได้ดี

(11) คำสั่งโดยตรงที่บุคคลที่ละเว้นจากการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาของรัฐ เมืองหรือเทศบาล

(12) คำสั่งโดยตรงเกี่ยวกับการจ่ายค่าธรรมเนียมของโปรแกรมการควบคุม โดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ก่อนมีคำพิพากษา

(13) การหักเงินเพื่อชดใช้ค่าธรรมเนียมของโปรแกรมการควบคุม โดยเครื่องมือ

อิเล็กทรอนิกส์ก่อนมีคำพิพากษา

(14) ข้อกำหนดในการอนุญาตให้มีการรักษาพยาบาลอย่างเหมาะสม

(15) ข้อกำหนดในการจัดหาสิ่งจำเป็นอย่างเหมาะสม เช่น การไปซื้อของใช้

(16) ข้อกำหนดสำหรับการเข้าร่วมศึกษา, ฟันฟูหรือโปรแกรมบำบัด และ

(17) เงื่อนไขอื่น ๆ ที่ศาลเห็นสมควร

6. หน่วยงานที่รับผิดชอบเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ในกฎหมายมลรัฐจอร์เจียผู้จัดหาให้บริการการควบคุมจำเลย โดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์นั้นคือบุคคลหรือองค์กร แต่สำหรับประเทศไทย ผู้ศึกษาเห็นว่าในช่วงแรกศาลยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ ในการใช้เครื่องมือ

อิเล็กทรอนิกส์ ทั้งการติดตั้ง การตรวจสอบ การควบคุม เป็นต้น ซึ่งอาจต้องให้เอกชนเข้ามาดำเนินการในส่วนนี้ก่อน แล้วจึงพัฒนาบุคลากรของศาลต่อไป

7. ประเด็นเรื่องค่าใช้จ่ายในการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์นั้น ในต่างประเทศจำนวนที่ขอใช้โปรแกรมการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์เป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย แต่สำหรับประเทศไทยนั้น ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2558 มาตรา 7 “กำหนดให้เมื่อครบสามปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้คณะรัฐมนตรีจัดให้มีการประเมินความคุ้มค่าและภาระค่าใช้จ่ายของรัฐในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดตามมาตรา 108 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรให้เก็บค่าใช้จ่ายจากผู้ถูกลบข้อหาราวที่ใช้อุปกรณ์ดังกล่าว ให้กำหนดอัตราค่าใช้จ่าย หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งต้องมีข้อยกเว้นในการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายจากผู้ที่ไม่มียศพลเรือนที่จะชำระด้วย” ดังนั้นในเรื่องภาระค่าใช้จ่ายในช่วงแรกศาลต้องเป็นรับภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ให้จำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีไปก่อน สำหรับจำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีก็ให้ชำระค่าใช้จ่ายตามปกติ

8. การหลบหนี ในกรณีการให้ประกันตัวหากจำเลยหลบหนีศาลก็จะออกหมายจับ สำหรับกรณีศาลให้ใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการปล่อยชั่วคราวจำเลยแล้ว หากจำเลยหลบหนีศาลก็ต้องออกหมายจับในทันทีเช่นกัน เพราะถือว่าการให้ใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการปล่อยชั่วคราวก็เป็นการประกันประเภทหนึ่งเช่นเดียวกัน

โดยในมาตรา 117 วรรคสองที่แก้ไขใหม่ได้กำหนดบทสันนิษฐานไว้ด้วยว่า “ในกรณีที่มีคำสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดตามมาตรา 108 วรรคสามกับผู้ต้องหาหรือจำเลยใด ถ้าปรากฏว่าอุปกรณ์ดังกล่าวถูกทำลายหรือทำให้ใช้การไม่ได้ไม่ว่าโดยวิธีใดให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นหนีหรือจะหลบหนี”

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการลงโทษในความผิดฐานหลบหนีประกันโดยให้ลงโทษจำคุกไม่เกินสิบปีในกรณีความผิดร้ายแรงและลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีในกรณีที่เป็นความผิดเล็กน้อย สำหรับในประเทศไทยก็ควรมีความผิดฐานหลบหนีประกันด้วยเช่นกัน เพื่อให้จำเลยมีความเกรงกลัว

ตาราง 4.1 หลักเกณฑ์ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

อัตราโทษที่ จำเลยถูกฟ้อง	หลักประกัน	การใช้เครื่องมือ อิเล็กทรอนิกส์	การกำหนด เงื่อนไขอย่าง หนึ่งอย่างใด	ความผิดฐาน หลบหนีประกัน
โทษจำคุก ไม่เกิน 5 ปี	-ไม่มีประกัน -มีประกัน -มีประกัน และหลักประกัน	มี/ไม่มี	มี/ไม่มี	จำคุก ไม่เกิน 1 ปี
โทษจำคุก อย่างสูง เกิน 5 ปี	-มีประกันและ -มีหลักประกัน ด้วยหรือไม่ก็ได้	มี	มี	จำคุก ไม่เกิน 5 ปี
โทษจำคุก อย่างสูง เกิน 10 ปี	-มีประกันและ -มีหลักประกัน ด้วยหรือไม่ก็ได้	มี	มี	จำคุก ไม่เกิน 10 ปี